Volume III (2017)

S. MITHEN, *Susuzluk Antik Dünyada Su ve İktidar*.
İstanbul 2017. Koç Üniversitesi Yayınları, 344 sayfa.
Çev. E. Kılıç. ISBN: 9786059389297

Çiğdem ÖNER

Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: Ç. Öner, *Susuzluk Antik Dünyada Su ve İktidar*. Yazar: S. Mithen, *Libri* III (2017) 227-231. DOI: 10.20480/lbr.2017024

Geliş Tarihi: 20.06.2017 | Kabul Tarihi: 15.08.2017

Elektronik Yayın Tarihi: 16.08.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**S. MITHEN, *Susuzluk Antik Dünyada Su ve İktidar*. İstanbul
2017. Koç Üniversitesi Yayınları, 344 sayfa. Çev. E. Kılıç.
ISBN: 9786059389297**

Çiğdem ÖNER*

Kitap, *İçindekiler* (7 – 11) kısmı ile başlamakta, *Şekil Listesi* (13 – 15) ve *Teşekkür* (17 – 19) kısımları ile devam etmektedir. Kitapta yazar, günümüzde de, karşı karşıya olduğumuz su krizini tarihsel bir perspektif sunarak ele almakta, Neolitik Devrim’den bu yana suyun, bir meta ve ekonomik güç kaynağı olarak görüldüğünü, tarihte, iddialı su yönetim projeleri ve hidrolik mühendisliği örnekleri bulunduğunu belirterek, okuru zamanlar arasında bir yolculuğa çıkarmaktadır. “Susuzluk” için söylenebilecek en önemli nokta, geçmişin deneyimlerini geleceğe yol göstermek üzere bir araya getiren kapsamlı bir kitap olduğudur.

Birinci Bölüm, *Susuzluk*, (21 – 32) ana başlığı ile başlamakta ve *Geçmişin Bilgisi ve Geleceğe Yönelik Dersler İçin* (21 – 22) isimli ilk alt başlığa geçilmektedir. Bu ilk bölümde yazarımız, insanın yeryüzünde sahip olduğu en değerli kaynak olan suyu, kontrol etme çabalarını hem günümüz hem de antik dünya özelinde araştırmakta, uygarlıkların yükseliş ve çöküşlerinde suyun etkilerini incelemeye başlamaktadır. Bu ilk bölümün alt başlıkları olan, *Geçmişin Aramak* (23)’ta, bugün de ilgi alanlarımızdan olan su bu kadar önemli ise, su rezervlerimizi nasıl yöneteceğimiz konusunda geçmişten dersler almamız gerektiği, *21. Yüzyılda Su Yönetimi: Başarısızlık ve Başarı* (24 – 25)’da, görkemli barajlara rağmen su krizi ile neden karşı karşıya kaldığımızı mercek altına almaktadır. *Cevaplanamayan Sorular* (25 – 26)’da, konu ile ilgili projeler ve su

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. demrederin@gmail.com

krizini çözme çalışmalarını detaylı bir şekilde irdelemekte ve *Hidrolik Mühendisliği ve İnsanlık Tarihi* (26 – 27), *Su ve İktidar* (27 – 29) ve *Nasıl Ayakta Kalabiliriz?* (29) alt başlıklarında da, geçmişten alınacak dersleri açıklayarak devam etmektedir. Son olarak da, *Antik Dünyaya Bir Yolculuk* (29 – 32) alt başlığında bu kitabın kendisi için her anlamda bir serüven olduğunu ve kitabının bundan sonraki bölümlerin kapsamlarını aktarmaktadır.

İkinci Bölüm, *Su Devrimi*, (33 - 63) ana tanımı ile başlamakta ve antik Eriha'nın kalıntılarını, Bereketli Hilal'i, Levant'ı kapsayan, *1,5 Milyon Yıl Öncesinden MÖ 700'e Levant'ta Su Yönetiminin Kökenleri* (33 – 36) alt başlığı ile devam etmektedir. Diğer alt başlıklar olan, *Ubeydiye'de Bir Başlangıç* (36 – 38)'da, su yönetiminin tarihini yazmaya nereden başlamalı sorusuna yanıt aranmaktadır ve *İlk Modern İnsanlar ve Ohalo'da Bir Kamp Yeri* (38 – 40), *"Yerleşmek"* (40 – 41), *Eriha'da – Çanak Çömleksiz* (41 – 44), *Tarımın Doğması İçin Su Yönetimi Gerekli Miydi?* (44 – 45), *Faynan Vadisi'nde Su Akışının Dinamikleri ve Sembolizmi* (46 – 48), *Tarım Köylerinin Ortaya Çıkışı* (48 – 49), *Beyda, Bace ve Guveyr Ziyaretleri* (49 – 52), *İlk Baraj: El-Cefr Çöküntüsü'nde* (52 – 54), *İlk Kuyular: Kıbrıs'ta ve Denizin Altında* (54 – 56), *Çanak Çömlekli Neolitik'te Su Yönetimi* (56 – 58), *Tunç Çağı'ndaki Gelişmeler* (58 – 61), *Tarihin İçinden – Kitab-ı Mukaddes'te Suyun Ruhu* (61 – 62), *Nihayet, Kudüs'te* (62 – 63) gibi alt başlıklarda çok geniş bir yelpazede ve detayda bilgi aktarımı yapmaktadır.

Üçüncü Bölüm, *"Kara Tarlalar Ağardı / Geniş Düzlükler Tuzla Doldu"*, (65 - 92) isimli üçüncü bölümde, su artık ehlileştirildiğinden, kitabın kapsamının yönü Levant'tan Mezopotamya'ya Sümer Uygarlığına dönüyor ve *Su Yönetimi ve Sümer Uygarlığı'nın Yükselişi ve Çöküşü, MÖ 5000 – 1600* (65), *Sınırların Ötesinde* (65 – 68), *İrmaklar Arasında Toprak* (68 – 69), *Temeller: Obeyt ve Uruk* (69 – 73), *Birlik ve Bölünme Döngüleri* (73 – 75), *Tabletlerin ve Coğrafyanın Okunması* (75 – 77), *Tarımsal Sulamanın Önemi* (77 – 80), *Belirsizlikle, Mil ve Tuzlarla Başa Çıkmak* (80 – 81), *Sel, Açlık ve Tanrılar* (81 – 82), *Üretkenlik, Ticaret ve Su Aktarımı* (82 – 85), *Tuzlanma: Nedenleri, Sonuçları ve Engelleme Yolları* (85 – 87), *Sümer'de Tuzlanma Tezi* (87 – 88), *Tuzlanma Tezine Karşı* (88 – 90), *Tuzlanma Tezi Savunuluyor: Devlet Yönetiminin Hataları* (90 – 92) alt başlıkları ile bu bölgeyi mercek altına alarak, bize oldukça detaylı bir inceleme sunuyor.

Dördüncü Bölüm, *"En İyisi Sudur" - Thebaili Pindaros, MÖ 476, (93- 120)*

isimli dördüncü bölümün alt başlıkları olan, *Minoslular, Mykenaililer ve aAntik Yunanlarda Su İdaresi*, MÖ 2100 – 146 (93 - 94), *Minos Uygarlığı* (94 – 96), *Knossos’a Su Getirmek ve Buradan Su Çıkarmak* (96 – 99), *Phaistos’ta Yağmur Sularının Toplanması* (100), “*Kouloures*” Sarnıç mıydı? *Pyrgos’tan Gelen Kanıtlar* (101- 104), *Mykenai’de Su İşleri*, MÖ 1900 – 1150 (104 – 105), *Arkeolojik Gerçeklik ve Homeros Mitleri* (105 – 106), *Mykenai’de Toprak Islahı* (106 – 108), *Tiryns’te Herakles’e Yaraşır Bir Görev* (108 – 111), *Klasik Yunan: Atina’ya Su Temini* (111 – 113), *Korinthoslular ve Samos Adası’ndaki Eupalinos Tüneli* (113 – 116), *Su Hakkında Yazan Filozoflar ve Tarihçiler* (116 – 118), *Yunan Bilimi: Pompalar ve Saatler* (118 – 120), *Helenistik Dünya* (120)’da da, bu sefer bizi antik Yunanistan’a götürüyor ve suyun hareketi, yönetimi gibi pek çok konuda bilgiler aktarıyor.

Beşinci Bölüm, *Petra’da Bir Su Cenneti*, (121- 139) isimli beşinci bölümde su yönetimi incelemesi, başkenti Petra olan Nebati Krallığı’na ulaşıyor ve alt başlıklar, *Nebatiler, Çölün Efendileri*, MÖ 300 – MS 106 (121 – 123), *Nebatiler: Çoban ve Haydut Hayatından Kozmopolit Kent Sakinlerine* (123 – 126), *Roma’yla İlişkiler* (126 – 127), *Nebatilerde Su Yönetimi* (127 – 128), *Necef Çölü’nde* (129 – 131), *Humeyme ve Nebatilerin En Uzun Su Kemer*i (131 – 133), *Petra’nın İçinde* (133), *Kanyonda Su ve Ritüel* (133 – 135), *Hazine’den Kent Merkezine* (135 – 138), *Bahçe Havuzu Kompleksi* (138 – 139), *Strabon’un Vedası* (139) olarak inceleniyor.

Altıncı Bölüm, *Irmaklar Yapmak ve Yıkamak* (141 – 167) isimli bölüme gelindiğinde artık iki başkent olan Roma ve Konstantinopolis gündeme geliyor ve detaylı bilgi akışı, *Roma ve Konstantinopolis*, MÖ 400 – MS 800 (141 – 143), *Hamamlarda* (143 – 145), *Antik Roma’da Su Temini* (146 – 149), *Antik Roma’nın Sukemerleri* (149 – 154), *Caracalla Hamamları* (154 – 156), *Yeni Bir Roma, Ama Eski Bir Şeyler Var* (156 – 158), *Roma Su Yollarının En Uzun*u (158 – 161), *Kurşunlugerme Kemer*i (161 – 163), *Barbarlar ve Kuraklıklar* 163 – 164), *Sarnıçların İçi ve Hamamda Yıkanırken* (164 – 167) alt başlıkları ile devam ediyor.

Yedinci Bölüm, *Çay Kaşıklı Bir Milyon Adam* (169 – 192) isimli ve alt başlıkları, *antik Çin’de Hidrolik Mühendisliği*, MÖ 900 – MS 907 (169 – 170), *İki Büyük Tarihçi* (170 – 172), *Dağlar ve Irmaklar, Musonlar ve Mil* (172 – 173), *Savaş Beyleri ve İmparatorlar* (173 – 175), *Büyük Yu ve Su Yönetim İdeolojileri* (175 – 176), *Feci Bir Selin Kanıtlarıyla Efsaneden Tarihe* (176 – 178), *Kanal*

Derin Kaz, Setleri Alçak Tut (178 – 182), *Geri Tepen Aldatıcı Bir Plan* (182 – 183), *Kentlere Su Sağlamak* (183 – 187), *Ulaşım Kanalları, Su Gücü ve Çin Uygarlığının Ekonomik Temeli* (187 – 190), *Üç Boğaz Barajı'nda* (190 – 192), *Kanalı Yeniden Derin Kazmak: Huang Irmağı Dijitalleşiyor* (192)'da da artık Asya incelenmeye başlanıyor ve antik Çin bu bölümün ana konusunu teşkil ediyor.

Sekizinci Bölüm, *Hidrolik Kent* (193 – 215)'te yağmur ormanlarında bulunan iki uygarlıktan biri olan Kamboçya'daki antik Angkor, *Angkor Krallarının Su Yönetimi, MS 802 – 1327* (193 – 196), *Angkor'u Keşfetmek* (196 – 197), *Angkor Kralları* (197 – 198), *İlk Rezerv Ustaları* (198 – 201), *Yeryüzünde Cennet İnşa Etmek* (201 – 204), *Tapınak Harabeleri Arasında Hidrolik Bir Kent* (204 – 206), *Yağışlarda Belirsizlik ve Büyük Bir Halk Kitlesini Beslemek* (206 – 207), *Hidrolik Kent Varsayımına Karşı* (207 – 210), *Hidrolik Kent Akışını Koruyor* (210 – 211), *Angkor'da Su Yönetimi* (212 – 213), *İklim Değişikliği ve Hidrolik Yönetimin Bozulması* (213 – 214), *Batı Baray'da* (215) alt başlıklarının tamamında mercek altına alınıyor.

Dokuzuncu Bölüm, *Uygarlığa Ramak Kala* (217 – 239) isimli bu bölümde yazar, Kuzey ve Güney Amerika'ya yayılan üç örnekle birlikte batıya yöneliyor ve ABD'nin güneybatısındaki Hohokam'ı, *Amerika'nın Güneybatısında Hohokam Sulama Sistemi, MS 1 – 1450* (217 -218), *Tümüyle Kayıp Değil* (218 – 220), *Kökenler: Sonora Çölü'nde Avcı – Toplayıcılar* (220 – 223), *Kanallar ve Sulama* (223 – 226), *Yerleşimlerin Büyümesi ve Snaketown'daki Kazılar* (226 – 229), *Kuraklığa ve Sellere Ayak Uydurmak* (229 – 230), *Merkezi Bir Planlama mı Yoksa Gayri Resmi Bir İşbirliği mi Söz Konusuydu?* (230 – 231), *Top Sahaları, Ticaret ve Ziyafet* (231 – 233), *Klasik Dönem'de Kültürel Dönüşüm* (233 – 236), *İdare Etme Çabası mı İktidara El Koyma mı?* (236 – 238), *“Gidenler” Derken?* (238 – 239), *Yeniden Başlamak* (239) alt başlıkları ile inceliyor.

Onuncu Bölüm, *Nilüfer Canavarının Hayatı ve Ölümü* (241 – 271) bölümünün kapsamını ikinci yağmur ormanı uygarlığı olan Orta Amerika'daki Mayalar oluşturuyor ve yazar bu bölümde, *Su ve Maya Uygarlığı'nın Yükselişi ve Çöküşü, MÖ 2000 – MS 1000* (241 – 242), *Maya Uygarlığı'nın Yükselişi ve Çöküşü* (242 – 247), *Bajo, Obruk ve Aguada'lar: Uygarlığın Boy Veremeyeceği Bir Coğrafya* (247 – 248), *Geçimi Sağlamak ve Haraç Vermek* (248 – 251), *Tikal'deki Rezervler* (251 – 254), *Edzna'daki Kanallar* (254 – 256), *Suyla Çevrili*

Calakmul (256 – 258), *Kapsamlı ve Yaygın Su Yönetimi* (258 – 259), *Su İkonografisi* (259 – 261), *Yeraltındaki Su Dünyasının Derinliklerine Doğru* (261 – 263), *Kraliyet Merkezlerinde Su ve Ritüel* (263 – 264), *Mayaların Çöküşü* (264 – 269), *Nilüfer Canavarının Ölümü* (269 – 271), *Canavarın Güzelliği* (271) alt başlıkları ile oldukça detaylı bir inceleme sunuyor.

Onbirinci Bölüm, *Kutsal Vadide Su Şiiri* (273 – 295), yazar bu bölümde, tüm antik uygarlıkların sembol yerleşimi olan Machu Picchu'yu içine alan İnka İmparatorluğu'nu, *İnkaların Hidrolik Mühendisliği, MS 1200 – 1572* (273 – 274), *İnkaların Başarısı* (274 – 275), *İnkalardan Önce Sulama ve Uygarlık* (275 – 280), *Kültürler, İklim ve Felaket* (280 – 281), *İnkalar Kimdi?* (281 – 282), *İnka İmparatorluğu* (282 – 284), *Bingham'ın Machu Picchu'yu Yeniden Keşfi* (285 – 287), *Büyük Bir Kanalizasyon Olarak Ana Meydan* (287 – 289), *Machu Picchu'nun Çeşmeleri* (289 – 290), *Tipon'daki İnka Su Bahçesi* (290 – 292), *Hidrolik Şiir* (292 – 293), *Tipon Topluluğu* (293 – 294), *Kutsal Vadi'de Geçmiş ve Bugün* (294 – 295) başlıkları ile inceleyerek antik dünyadan ayrılıyor.

Onikinci Bölüm, *Dindirilemeyen Susuzluk* (297 – 315), yani son bölümde de 21. yüzyıla dönerek, hem geçmiş, hem de gezegenimizin geleceği hakkında öğrendiklerimizin bir değerlendirmesini yazar, *Su ve Geçmişi Bilgisi İçin* (297 – 299), *Kısmi ve Taraflı* (299 – 302), *Deha ve Hırs* (302 – 303), *Su ve İktidar* (303 – 305), *Her Zaman Akıllarda Su* (305 – 307), *Umut mu Umutsuzluk mu?* (307), *Karamsar Günler* (308 – 310), *Ferahlatıcı Nedenler* (310 – 312), *Ders Değil, Hatırlatma* (312 – 314), *Dindirilemeyen Susuzluk* (315) alt başlıkları ile bizimle paylaşıyor.

Kitabımız, *Kaynakça* (317 – 335) ve *Dizin* (337 – 344) kısımları ile sona eriyor.